

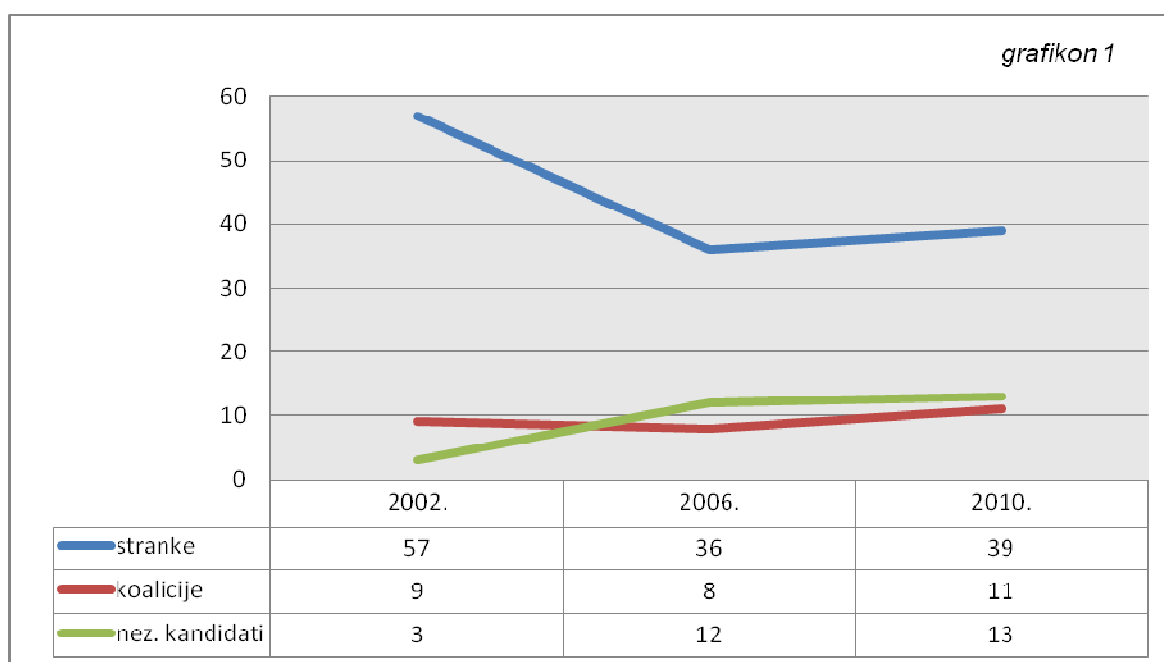

centar za humanu politiku
center for humane politics

a n a l i z a
izbora u bih
2010. godine

Politički subjekti. Za učešće na ovim izborima prijavila su se 63 politička subjekta ili 39 političke stranke, 11 koalicija političkih stranaka i 13 nezavisnih kandidata. Prvi put na opštim izborima učestvovalo je 43% prijavljenih stranaka, što je znatno više u odnosu na prethodne izbore. Većina ovih političkih stranaka formirana je u godini izbora, a samo nekoliko njih imalo je iskustvo učestvujući na prethodnim lokalnim izborima. Predizborne koalicije političkih stranaka bile su formirane za sve ili većinu nivoa vlasti, za kandidate za člana državnog predsjedništva ili predsjednika RS i za liste kantonalnih skupština.

Broj i trend prijavljenih političkih subjekata na opštim izborima od 2002. godine pokazuje grafikon 1.

izvor podataka: centralna izborna komisija.

Podaci o prijavljenim političkim subjektima na opštim izborima 2002., 2006. i 2010. godine pokazuju smanjenje broja političkih stranaka i povećanje broja nezavisnih kandidata, dok je broj koalicija političkih stranaka bio približan ili neznatno povećan. Broj političkih stranaka značajno je smanjen, a broj nezavisnih kandidata značajno je povećan na izborima 2006. u odnosu na izbore 2002. godine. Na izborima 2010. godine došlo je do manjeg povećanja prijavljenih političkih subjekata u odnosu na izbore 2006. godine.

Predizborna kampanja. Praćenje predizborne kampanje bilo je fokusirano na njenu programsku, manipulativnu i koruptivnu komponentu. Kao i na svim prethodnim, poslednja predizborna kampanja bila je najmanje programska, a mnogo više

manipulativna i koruptivna. Takođe, uočljiv je trend jačanja koruptivne u odnosu na ostale komponente predizborne kampanje.

Programska komponentna predizborne kampanje podrazumjeva postojanje izbornog programa za četvorogodišnji mandatni period, predstavljanje izbornog programa biračima i kredibilitet za ispunjavanje programskih obećanja. Samo 10% političkih stranaka imalo je prosječne ili nešto ozbiljnije izborne programe, dok su ostale stranke imale neozbiljne ili uopšte nisu imale izborne programe. Među političkim strankama koje nisu imale izborne programe su i 2 vladajuće iz prethodnog mandata. U izbornim programima dominiraju uopšteni i neprecizni sadržaji, a konkretnih i mjerljivih obećanja ima manje od 10%. Nijedan izborni program ne pokriva sve oblasti ili probleme, a uočljive su velike razlike u količini programskog sadržaja u odnosu na oblast i nivo vlasti. U cjelosti izborni programi su predstavljeni u internet i štampanoj varijanti, a u kampanji najčešće izvodno, kao letak ili kroz govor predstavnika političkih stranaka. U parcijalnom predstavljanju izbornog programa dominantni su bili sadržaji koji se odnose na državu, entitet ili narod, u zavisnosti od stranke i biračke ciljne grupe. U odnosu na kredibilitet za ispunjavanje programskih obećanja, uočeno je da političke stranke ponavljaju obećanja koje nisu ispunile kao vladajuće u prethodnim mandatima ili daju obećanja koja ne mogu ispuniti. Za programsku komponentnu predizborne kampanje bilo je karakteristično da opozicione stranke uglavnom nisu ponudile konkurentne, bitno drugačije i interesima većine građana bliže izborne programe.

Manipulativna predizborna kampanja nije prestajala u protekle 4 godine, a od početka 2010. godine postala je samo intenzivnija. Stalne teme manipulacije bile su vezane za prenaplašenu ili uglavnom lažnu brigu za državu, entitet i naciju u cilju održavanja i produbljivanja etnopolitičkih podjela i predstavljanje sebe kao najboljeg zaštitnika tih interesa, a u izornoj godini manipuliralo se i rezultatima vršenja vlasti i programskim obećanjima. Teme sa kojim se manipuliralo obavezno su izazivale reakciju druge ili svih etnopolitičkih strana. Zakoni ili parlamentarne inicijative o popisu, zabrani fašizma, državnim praznicima, zabrani vehabija i burki, referendumu u RS i slično, događaji kao što su mostarski sajam, istambulska deklaracija, posjeta rukovodstva SDA Beogradu, presude međunarodnih sudova u vezi nezavisnosti Kosova i povrata vojnih stanova, teroristički akt u Bugojnu i ratno naslijeđe, kao što su slučaj Ganić, Srebrenica, obilježavanje zločina u Dobrovoljačkoj i tuzlanskoj Malti, sahrana generala Delića i slično, su teme sa kojim se manipuliralo u izornoj godini i na kojim su se jasno prepoznavale etnopolitičke pozicije. I ovu predizbornu kampanju obilježile su diskvalifikacije protivkandidata i obračuni unutar jednonacionalnih političkih scena, kao i podrška SNSD za izbor hrvatskog člana državnog predsjedništva hrvatskim glasovima i zagovaranje trećeg entiteta i mirnog razdruživanja. Sva obilježja predizborne manipulacije ima usvajanje zakona o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela i podrška Vlade RS procesuiranju odgovornih za kriminal u Investiciono-razvojnoj banci i Medicinskoj elektroni. Ova predizborna kampanja bila je nešto manje prljava u odnosu na onu prije 4 godine.

Koruptivna komponenta poslednje predizborne kampanje sastojala se u nezakonitom finansiranju, podmićivanju birača i stranačkim organima za sprovođenje izbora sa koruptivnim zadacima. Za finansiranje ove predizborne kampanje političke stranke i kandidati potrošili su preko 100 miliona KM, od čega je najmanje 90% obezbijeđeno na nezakonit način. Najveći dio sredstava za finansiranje predizborne kampanje obezbijeđen je na nezakonit način iz javnog sektora, a manji dio nezakonito je obezbijeđen iz drugih izvora. Nezakonito obezbijeđena sredstva korištena su za podmićivanje birača i članova biračkih odbora, kupovinu mjesta u biračkim odborima, plaćanje stranačkih aktivista, medijsku propagandu, predizborne skupove i finansiranje drugih troškova. Podmićivanje birača vršeno je davanjem gotovog novca, zapošljavanjem ili obećanjem zapošljavanja, dodjelom podsticaja, stipendija i drugih pomoći, rješavanjem komunalnih problema i obećanjem neke druge koristi.

U tabeli 1 prikazani su podaci o dozvoljenim i prijavljenim troškovima predizborne kampanje stranaka i nezavisnih kandidata.

tabela 1

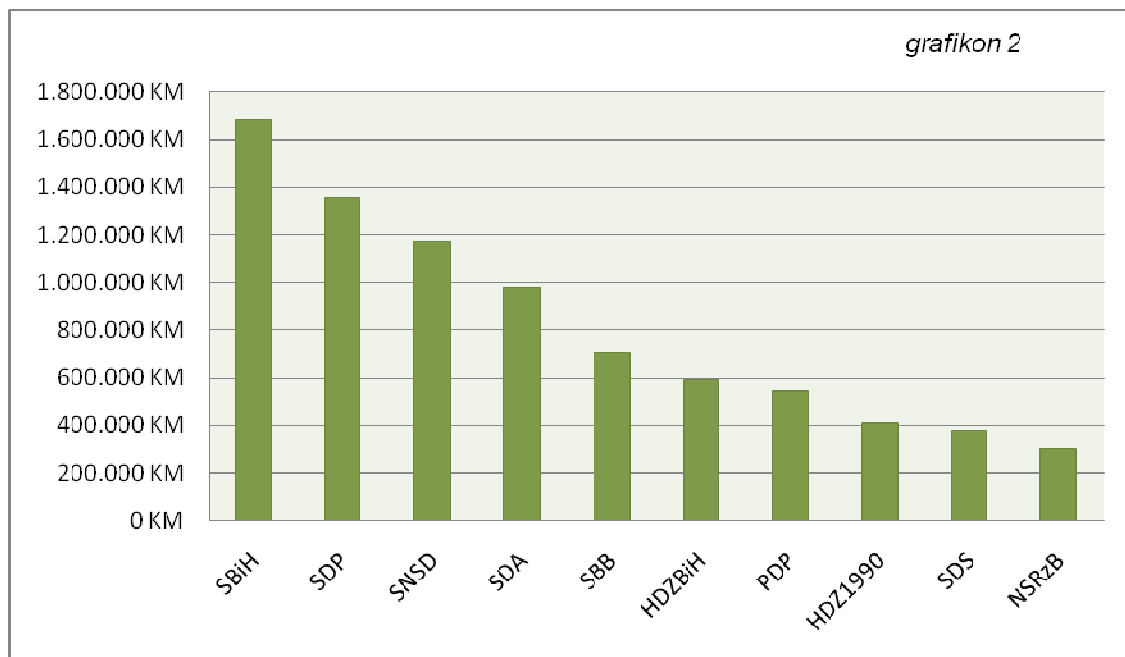
politički subjekti	iznos troškova u KM			prijavljeno u odnosu	
	dozvoljeno	prijavljeno	po glasu	dozvoljeno	ukupno
SBiH	3.164.005	1.682.955	19,42	53,19 %	16,79 %
SDP	3.196.682	1.357.012	4,77	42,45 %	12,54 %
SNSD	2.309.199	1.175.492	4,23	50,90 %	11,73 %
SDA	3.164.005	977.471	4,56	30,89 %	10,25 %
SBB	3.131.889	700.678	5,37	22,37 %	6,99 %
HDZBiH	3.021.556	591.327	5,17	19,57 %	5,90 %
PDP	1.111.029	545.489	13,61	49,10 %	5,44 %
HDZ1990	1.462.643	408.579	8,16	27,93 %	4,08 %
SDS	1.111.029	377.500	2,74	33,98 %	3,77 %
NSRzB	2.804.343	300.741	6,13	10,72 %	3,00 %
BPS	2.715.560	278.999	9,93	10,27 %	2,78 %
DNS	1.109.617	264.991	8,93	23,88 %	2,64 %
SDU	1.916.228	189.234	22,00	10,13 %	1,89 %
SP	1.031.035	159.616	10,97	15,48 %	1,59 %
NS, NSP	2.226.062	156.947	8,08	7,05 %	1,57 %
HSS, NHI	1.779.645	149.080	18,41	8,38 %	1,49 %
SRS	715.309	136.912	13,06	19,14 %	1,37 %
DNZ	2.002.848	120.648	7,96	6,02 %	1,20 %
DP	753.374	74.163	4,92	9,84 %	0,74 %
BOSS	2.343.340	69.368	3,61	2,96 %	0,69 %
A SDA	2.699.021	37.689	2,14	1,40 %	0,38 %
NDS	1.072.964	31.764	4,74	2,96 %	0,32 %
POSS	7.302	1.675	2,45	22,94 %	0,02 %
parlament. stranke, ukupno	44.848.685	9.788.330	6,20	21,83 %	97,68 %
ostale stranke, ukupno	17.214.634	230.011	3,69	1,34 %	2,30 %
nezavisni kandidati, ukupno	2.946.430	2.222	3,25	0,08 %	0,02 %

ukupno	65.049.749	10.020.563	6,10	15,40 %	100,00 %
--------	------------	------------	------	---------	----------

izvor podataka: centralna izborna komisija.

Prethodni podaci pokazuju da su ukupni prijavljeni troškovi posljednje predizborne kampanje iznosili 10.020.563 KM ili 15,40 % u odnosu na dozvoljene troškove i da su prosječni prijavljeni troškovi bili 6,10 KM po važećem glasu za državni parlament. Prijavljeni troškovi parlamentarnih stranaka iznose 21,83% u odnosu na dozvoljene, 97,68% u odnosu na ukupno prijavljene i 6,20 KM po važećem glasu za državni parlament. Parlamentarne stranke prijavile su ukupne troškove predizborne kampanje u rasponu od 1,40% do 53,19% u odnosu na dozvoljene troškove i troškove u rasponu od 2,14 KM do 22,00 KM po osvojenom glasu za državni parlament. Prijavljeni troškovi neparlamentarnih stranaka i nezavisnih kandidata imaju simbolično učešće u ukupnim troškovima i blizu dva puta manje troškove po glasu za državni parlament.

U grafikonu 2 prikazano je prvih 10 stranaka sa najvećim prijavljenim troškovima predizborne kampanje.

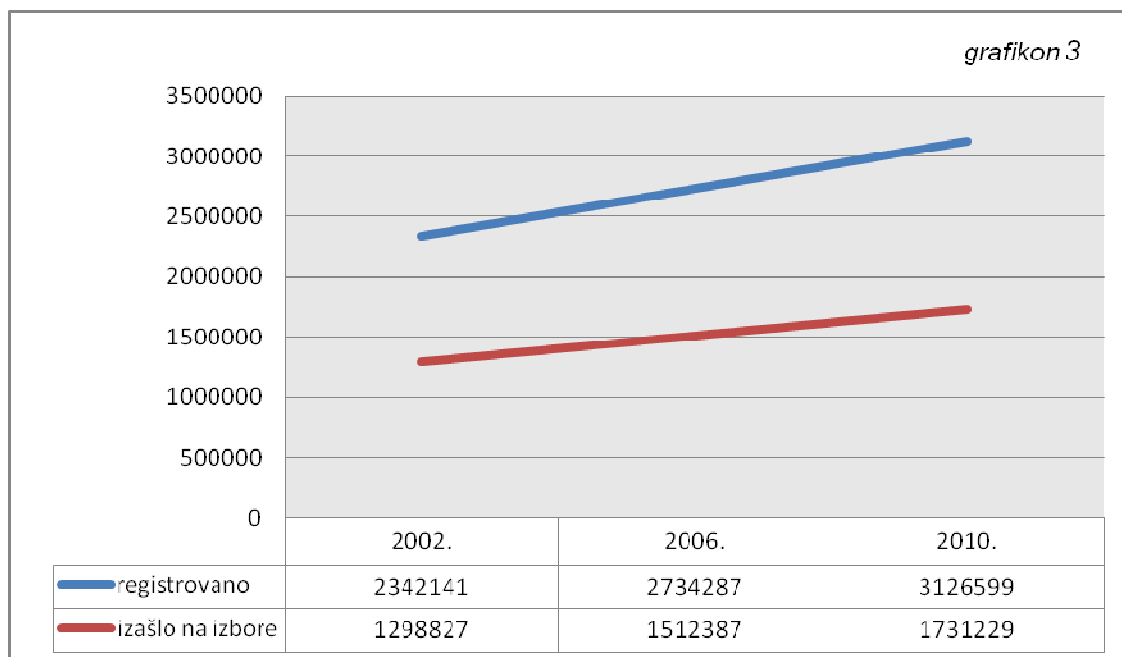
Prvih 10 stranaka po prijavljenim troškovima predizborne kampanje potrošile su 81% ukupno prijavljenih troškova, kao i osvojile 84% glasova i 95% mandata u državnom parlamentu. Visina prijavljenih troškova predizborne kampanje može se dovesti u vezu sa glasovima i mandatima koje su stranke osvojile na posljednjim izborima. SBiH ima najveće prijavljene troškove predizborne kampanje, a po broju osvojenih glasova u državnom parlamentu nalazi se na sedmom mjestu. SDS je deveti po prijavljenim troškovima predizborne kampanje, a četvrti po broju osvojenih glasova za državni parlament. PDP je sedmi po prijavljenim troškovima predizborne

kampanje, a deseti po broju osvojenih glasova za državni parlament. Kod ostalih stranaka razlika između redosljeda po osnovu troškova predizborne kampanje i osvojenih glasova je u jednom mjestu.

U odnosu na prijavljene troškove predizborne kampanje iz 2006. godine, veće prijavljene troškove imaju HDZ1990, SNSD, SDP, SBiH, HDZBiH i PDP, a manje prijavljene troškove imaju NSRzB, SDS i SDA. Prijavljeni troškovi poslednje predizborne kampanje HDZ1990 veći su 4 puta, a SNSD 2 puta nego prije 4 godine. U odnosu na prije 4 godine, prijavljeni troškovi poslednje predizborne kampanje bili su veći za 77% kod SDP i 62% kod SBiH. Prijavljeni troškovi poslednje predizborne kampanje NSRzB manji su blizu 4 puta, a SDS 2 puta nego prije 4 godine.

Izlaznost na izbore. Izbornim zakonom nije propisana obaveza i prag izlaznosti potreban za legalnost i legitimnost izbora. Izlaznost na izbore u BiH najčešće se doživljava kao građanska obaveza, ali i kao prilika za pokušaj izbora bolje vlasti i sprečavanja da drugi izaberu „svoju“ vlast. Predizborna kampanja podsjeti građane na izbore, nacionalnu ugroženost i one koji najbolje mogu zastupati njihove nacionalne interese, čime se obezbijedi relativno zadovoljavajuća izlaznost na izbore.

Registrovane i izašle na opšte izbore u BiH od 2002. godine pokazuje grafikon 2.

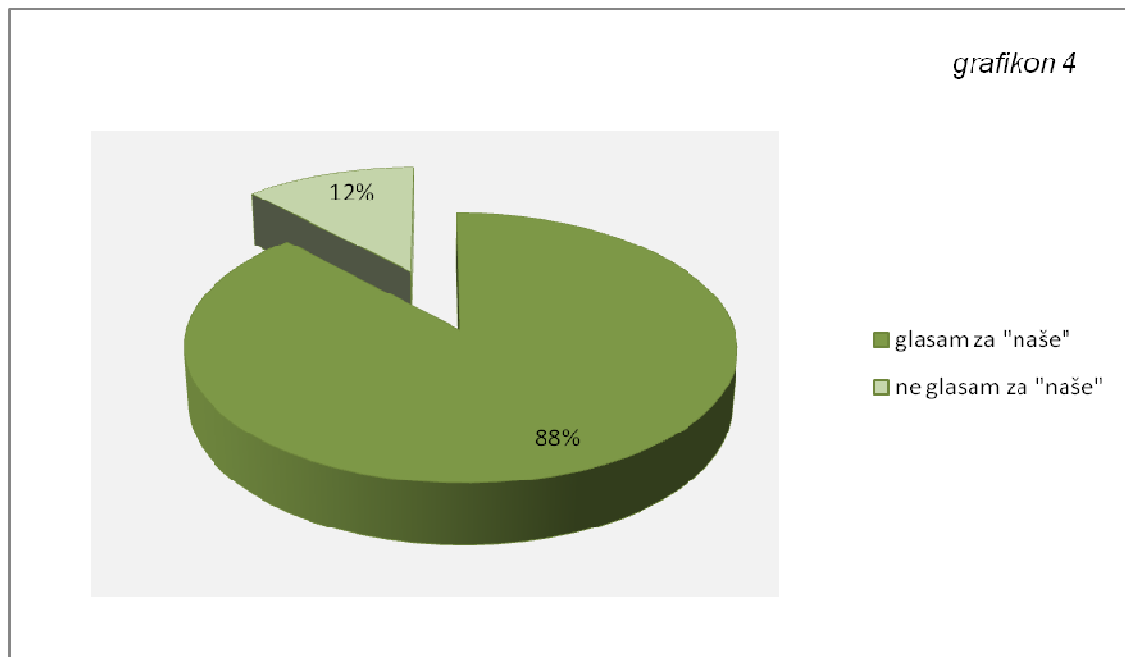
izvor podataka: centralna izborna komisija.

Broj registrovanih birača na izborima 2006. godine povećan je za 17% u odnosu na izbore 2002. godine, a broj registrovanih birača na izborima 2010. godine povećan je za 14% u odnosu na izbore 2006. godine. Značajnije povećanje broja birača uglavnom je posljedica izvršenog unapređenja sistema registracije, a manje

posljedica eventualnog rasta broja stanovnika i izmijenjene starosne strukture. Podaci o izlaznosti birača na izbore pokazuju nominalan rast izašlih koji prati rast registrovanih birača i približno isti procentualan nivo izlaznosti. Na izbore u BiH 2002. godine izašlo je 55,5%, 2006. godine 55,3% i 2010. godine 56,3%. Povećana izlaznost za jedan procenat na izborima 2010. godine posljedica je povećane izlaznosti birača u FBiH za 2,2% u odnosu na izbore 2006. godine. Povećanje izlaznosti na izbore 2010. godine u FBiH i pad izlaznosti u RS za 1,5% mogu se dovesti u vezu sa stranačkom i nevladinom kampanjom, nezadovoljstvom vlašću i mogućnošću boljeg izbora.

Izborni rezultati. Na opštim izborima u BiH održanim 3. oktobra 2010. godine kandidati 27 političkih stranaka izabrani su u državni, entitetske i kantonalne parlamente, državno predsjedništvo i za predsjednika i potpredsjednike RS.

Prije izbora sprovedeno je anketno istraživanje sa ciljem da se provjeri podjela na nacionalne političke scene i glasanje birača na izborima za stranke i kandidate koji imaju isključivu ili dominantnu jednonacionalnu podršku.

Prema ovom istraživanju 88% birača u BiH glasa na izborima za političke stranke koje imaju dominantnu podršku jednonacionalnog biračkog tijela, što je znatno više nego na prvim višestranačkim izborima 1990. godine. Rezultate ovog istraživanja potvrdili su rezultati poslednjih izbora, tako da se može tvrditi da je preko 90% parlamentarnih stranaka imalo isključivo ili dominantno jednonacionalno biračko tijelo. Birači koji ne glasaju za stranke koje imaju isključivo jednonacionalno biračko tijelo, glasali su za manje stranke i za stranku ili stranke koje imaju dominantno jednonacionalno biračko tijelo.

U tabeli 2 prikazani su podaci o broju glasova i osvojenim mandatima po parlamentarnim strankama, nivoima vlasti i institucijama.

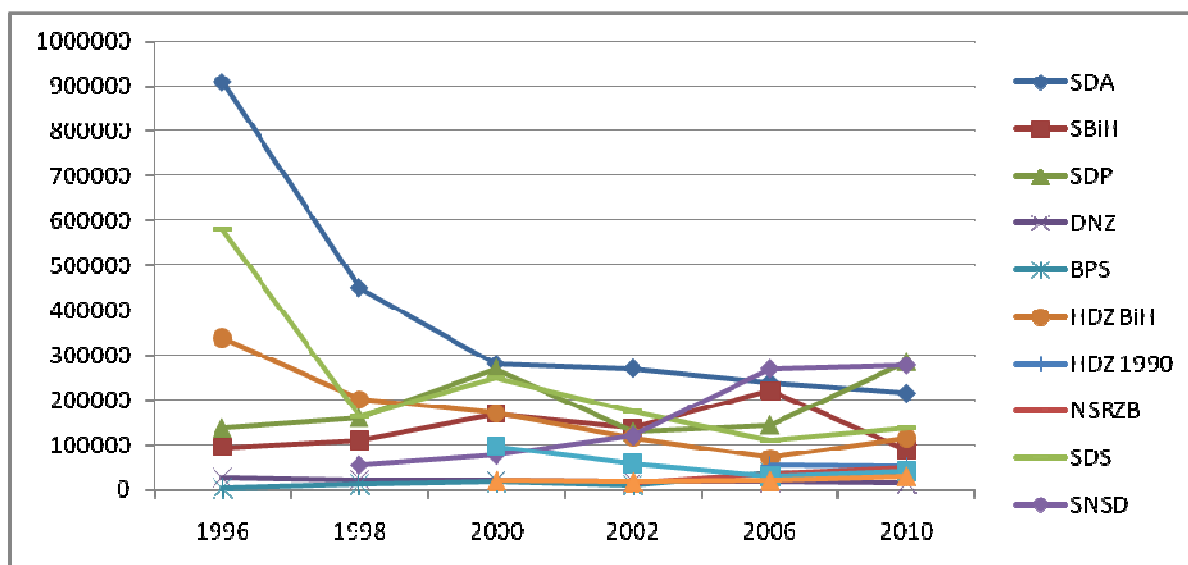
tabela 2

rb	politička stranka	PSBiH		PFBiH		NSRS		SK		PrBiH		PiPRS	
		glasova	m	glasova	m	glasova	m	glasova	m	glasova	m	glasova	m
1	SDP	284435	8	251053	28	19297	3	228534	61	337065	1	15425	1
2	SNSD	277819	8	9505	1	240727	37	9509	3	295629	1	319618	1
3	SDA	214300	7	206296	23	16861	2	202201	55	162831	1	14843	-
4	SDS	137844	4	-	-	120136	18	70	-	285951	-	227239	-
5	SBB	130448	4	121697	13	5744	-	115027	29	142387	-	5565	-
6	HDZBiH	114476	3	108943	12	2833	-	104239	48	109758	-	4128	-
7	SBiH	86669	2	78086	9	11952	-	79748	23	117240	-	14177	-
8	HDZ90, HSP	50071	2	47941	5	866	-	44008	26	60266	-	1199	-
9	NSRzB	49050	1	48286	5	2528	-	53283	20	45397	-	1006	-
10	PDP	40070	1	-	-	47806	7	1294	-	-	-	-	-
11	DNS	29658	1	1236	-	38547	6	1545	1	-	-	-	-
12	BPS	28102	-	27952	-	478	-	29519	7	8951	-	1185	-
13	NS, NSP	19435	-	13029	-	10010	-	17431	2	-	-	-	-
14	BOSS	19224	-	14592	-	141	-	15699	1	4228	-	-	-
15	A SDA	17634	-	19254	1	323	-	24507	4	8738	-	1605	-
16	DNZ	15153	1	15082	1	329	-	15247	4	13369	-	-	-
17	DP	15057	-	-	-	21604	3	16	-	-	-	-	-
18	SP,PUP	14573	-	53	-	26824	4	68	-	-	-	-	-
19	SRS	10483	-	-	-	15166	1	-	-	-	-	-	-
20	SDU	8603	-	7925	-	44	-	14787	1	-	-	402	-
21	HSS,NHI	8096	-	5725	-	4100	-	6739	3	-	-	5487	-
22	NDS	6692	-	-	-	13440	2	-	-	-	-	6101	1
23	POSS	-	-	-	-	-	-	685	1	-	-	-	-

izvor podataka: centralna izborna komisija.

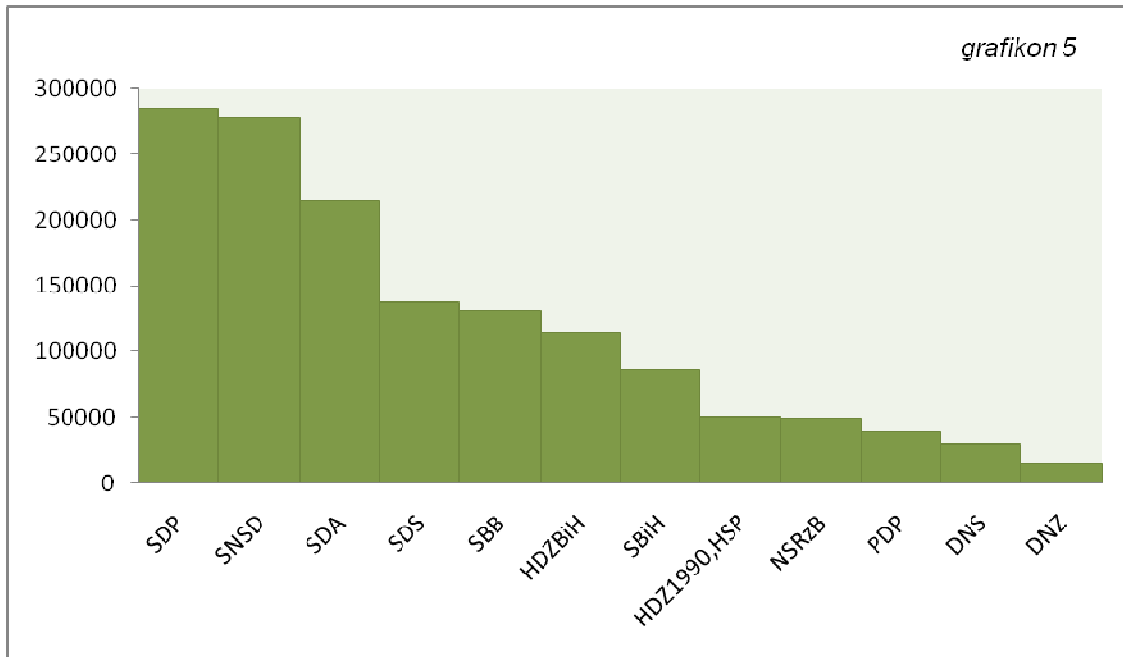
Najviše glasova i mandata na ovim izborima osvojio je SDP. Lista za državni parlament SDP dobila je najveću podršku birača od svih parlamentarnih lista, a član državnog predsjedništva iz SDP osvojio je najviše glasova od svih lista i kandidata. SDP je osvojio 102 mandata na svim nivoima vlasti. SNSD je druga stranka po osvojenim glasovima i mandatima na svim nivoima vlasti. SDA je treća stranka po osvojenim glasovima i mandatima na nivoima vlasti, isključujući instituciju predsjednika i potpredsjednika RS. Mandate u svih 6 institucija vlasti imaju 2 stranke, u 5 institucija vlasti 1 stranka, u 4 institucije vlasti ni jedna stranka, u 3 institucije vlasti 9 stranka, u 2 institucije vlasti 3 stranke i u samo jednoj instituciji vlasti 12 stranaka.

Sledeći dijagram pokazuje broj osvojenih glasova važnijih političkih stranaka na izborima u BiH od 1996. do 2010. godine.

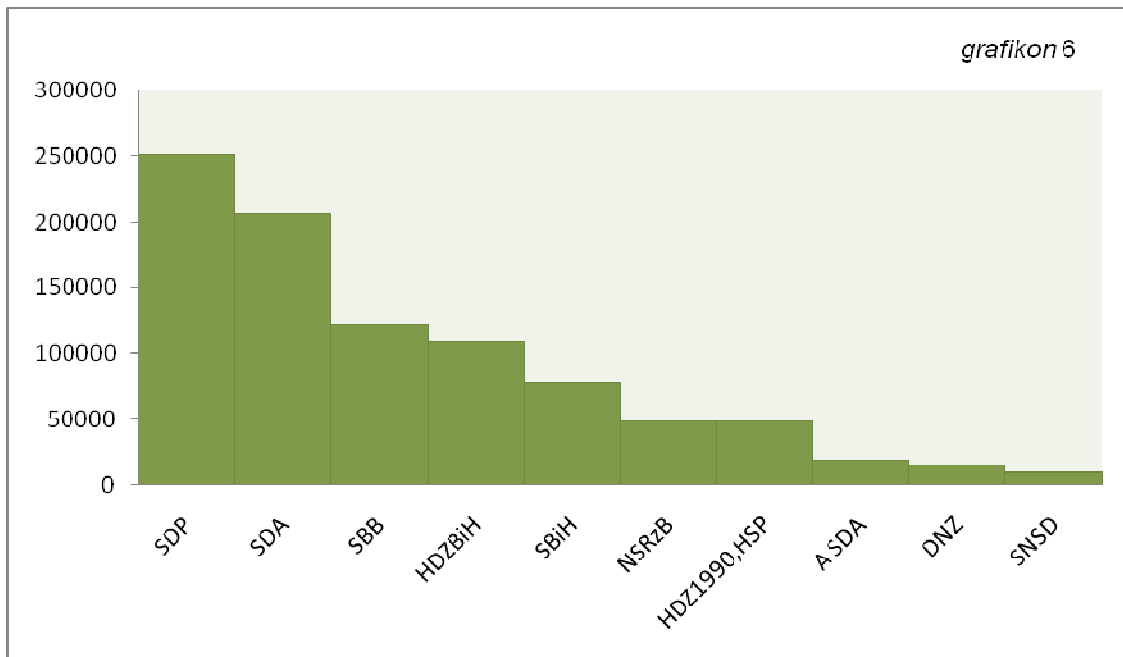
Rezultati izbora za državni parlament od 1996. do 2010. godine pokazuju da su jedino SNSD i NSRzB imali kontinuirani rast broja osvojenih glasova, da su SDA i DNZ imali kontinuirani pad broja osvojenih glasova, da je SDP na poslednjim izborima osvojio najveći broj glasova u odnosu na prethodne izbore, da je SBiH na poslednjim izborima osvojila najmanji broj glasova u odnosu na prethodne izbore i da su status većih ili značajnijih političkih stranaka zadržali SDP, SNSD, SDA, SDS i HDZBiH.

Na grafikonu 5 prikazano je 12 stranaka po broju glasova, koje su osvojile mandate u predstavničkom domu državnog parlamenta. Redosljed stranaka po broju osvojenih glasova identičan je redosljedu po broju osvojenih poslaničkih mandata. SBB je nova stranka u državnom parlamentu, a taj status izgubila je BPS.

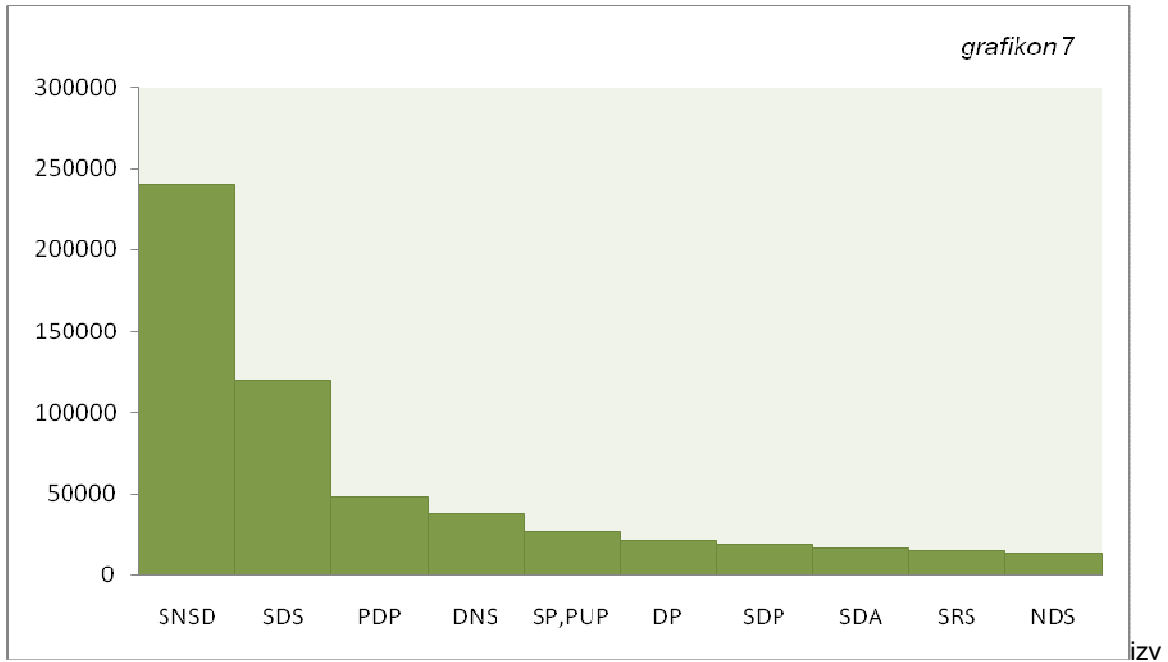
or podataka: centralna izborna komisija.

Na grafikonu 6 prikazano je 11 stranaka po broju glasova, koje su osvojile mandate u predstavničkom domu federalnog parlamenta. Redosljed stranaka po broju osvojenih glasova identičan je redosljedu po broju osvojenih poslaničkih mandata. SBB i ASDA su nove stranke u federalnom parlamentu, a taj status su izgubili BPS, SDU i BOSS.

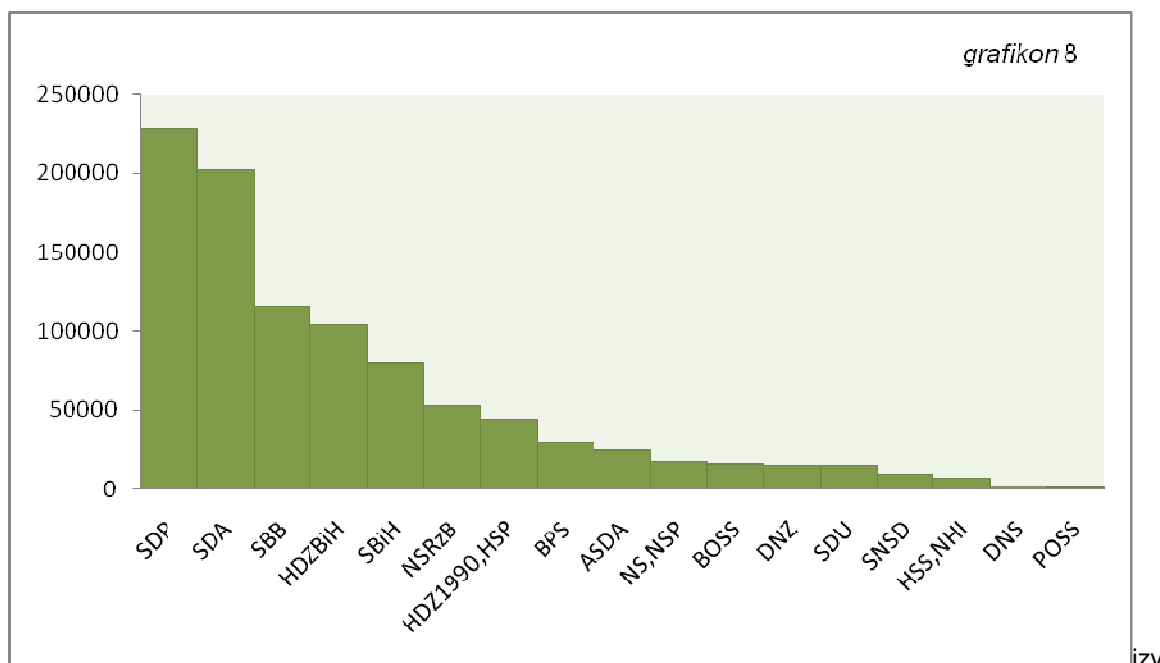
or podataka: centralna izborna komisija.

Na grafikonu 7 prikazano je 11 stranaka po broju osvojenih glasova, koje su osvojile mandate u Narodnoj skupštini RS. Redosljed stranaka po broju osvojenih glasova identičan je redosljedu po broju osvojenih poslaničkih mandata, izuzev posljednje dvije stranke. DP, NDS i PUP su nove stranke u Narodnoj skupštini RS, a taj status je izgubila SBiH.

or podataka: centralna izborna komisija.

Na grafikonu 8 prikazano je 20 stranaka po broju osvojenih glasova, koje su osvojile mandate u kantonalnim skupštinama. Redosljed stranaka po broju osvojenih glasova nije identičan redosljedu po broju osvojenih poslaničkih mandata. SBB, ASDA, NS, NSP, DNS i POSS su nove stranke u kantonalnim skupštinama.

or podataka: centralna izborna komisija.

U tabeli 3 prikazani su uporedni rezultati parlamentarnih stranaka na izborima 2006. i 2010. godine. Za državni i entitetske parlamente uporedni izborni rezultati iskazani su u osvojenim poslaničkim mandatima i procentu glasova za sve izborne jedinice, a za kantonalne skupštine u broju osvojenih poslaničkih mandata.

tabela 3

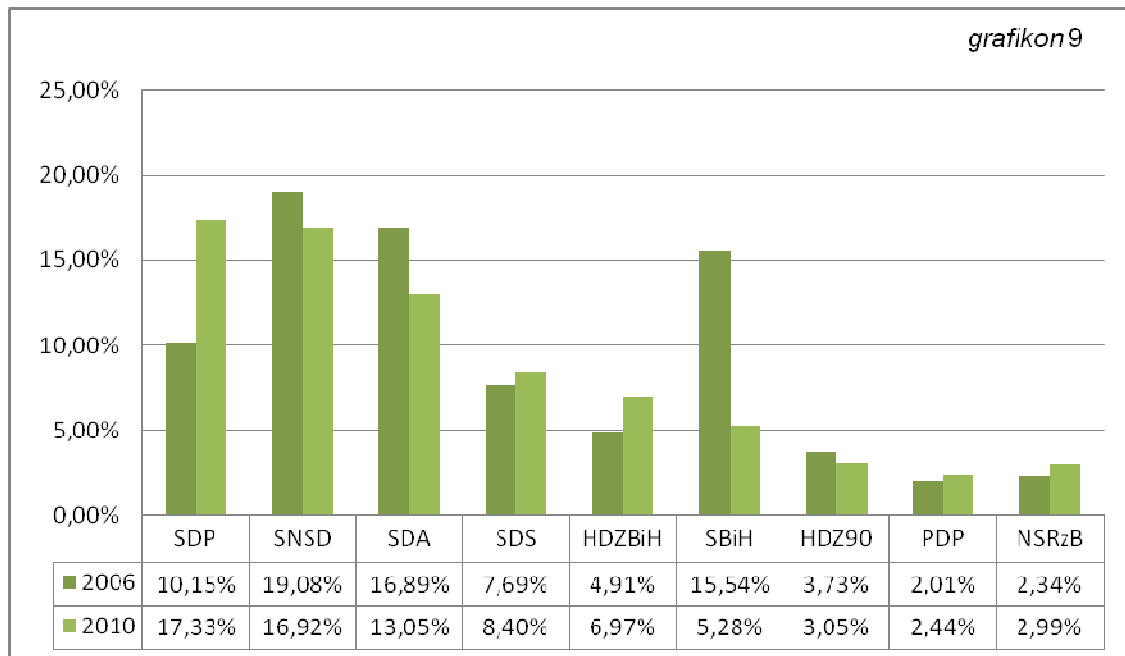
politička stranka	PSBiH				PFBiH				NSRS				SK	
	2006		2010		2006		2010		2006		2010		06	10
	%	m	%	m	%	m	%	m	%	m	%	m	m	m
SDP	10,15	5	17,33	8	15,17	17	24,53	28	2,50	1	2,66	3	51	61
SNSD	19,08	7	16,92	8	1,46	1	0,93	1	43,31	41	38,00	37	5	3
SDA	16,89	9	13,05	7	25,45	28	20,22	23	3,39	3	2,66	2	66	55
SDS	7,69	3	8,40	4	-	-	-	-	18,27	17	18,97	18	-	-
HDZBiH	4,91	3	6,97	3	7,56	8	10,64	12	0,88	-	0,45	-	36	48
SBiH	15,54	8	5,28	2	22,16	24	7,63	9	4,01	4	1,89	-	59	23
HDZ90,HSP	3,73	2	3,05	2	6,32	7	4,68	5	0,17	-	0,14	-	43	26
NSRzB	2,34	1	2,99	1	3,16	3	4,72	5	1,21	-	0,40	-	10	20
PDP	2,01	1	2,44	1	0,06	-	-	-	6,86	8	7,55	7	-	-
DNS	1,42	1	1,81	1	0,02	-	0,12	-	4,04	4	6,09	6	-	1
BPS	2,72	1	1,71	-	4,10	4	2,73	-	0,13	-	0,08	-	8	7
BOSS,SDU	1,68	-	1,70	-	3,17	3	2,20	-	0,08	-	0,03	-	5	2
DNZ	1,17	1	0,92	1	1,87	2	1,47	1	-	-	0,05	-	6	4
SP	1,01	-	0,89	-	0,11	-	0,01	-	3,55	3	4,23	4	-	-
SRS	1,04	-	0,64	-	-	-	-	-	2,92	2	2,39	1	-	-
NDS	0,87	-	0,41	-	-	-	-	-	2,49	-	2,12	2	-	-

izvor podataka: centralna izborna komisija.

SDP je na izborima 2010. godine ostvario bolje rezultate u osvojenim mandatima i procentima glasova na svim nivoima vlasti, nego na izborima 2006. godine. Bolje rezultate na izborima 2010. godine imaju SDS, HDZBiH, NSRzB, DNS, SP sa PUP i NDS. PDP ima veći procenat osvojenih glasova, a u državnom parlamentu isti i

Narodnoj skupštini RS manji broj poslaničkih mandata nego na izborima 2006. godine. NDS ima manji procenat osvojenih glasova, a veći broj mandata u Narodnoj skupštini RS nego na izborima 2006. godine. Na izborima 2010. godine SBiH ima oko 3 puta manji procenat glasova i mandata u državnom, entitetskim i kantonalnim parlamentima, nego na izborima 2006. godine. SDA, HDZ1990 sa HSP, BPS, BOSS, SDU, DNZ i SRS imaju manji broj osvojenih mandata i procenat glasova nego na izborima 2006. godine. Iako ima manji procenat osvojenih glasova na svim nivoima, SNSD je na državnom nivou osvojio više mandata, a na entitetskom i kantonalnom manje, nego na izborima 2006. godine.

Na grafikonu 9 prikazani su uporedni procentualni rezultati prvih 9 stranaka za državni parlament, koji pokazuju razlike u rezultatima na izborima 2006. i 2010. godine.

izvor podataka: centralna izborna komisija.

Od svih parlamentarnih stranaka, SDP je ostvario najveći rast od 7,18%, a SBiH najveći pad od 10,26% osvojenih glasova u apsolutnom iznosu. Rast osvojenih glasova u apsolutnom iznosu imali su i HDZBiH od 2,06%, SDS od 0,71%, NSRzB od 0,65% i PDP od 0,43%. Pad osvojenih glasova u apsolutnom iznosu imali su i SDA od 3,84%, SNSD od 2,16% i HDZ1990 od 0,68%. Na ovim izborima vladajuće stranke osvojile su 14;55% manje glasova u apsolutnom iznosu u odnosu na izbore prije 4 godine, uz napomenu da postoje veće razlike u pojedinačnom kažnjavanju vladajućih stranaka. Najdrastičnije je kažnjena SBiH, dok je kažnjavanje SDA, SNSD i HDZ1990 bilo znatno manje. Od vladajućih stranaka nisu kažnjeni HDZBiH i PDP. U odnosu na izbore prije 4 godine, opozicione stranke su ostvarile bolji rezultat u odnosu na vladajuće, ali nedovoljan da samostalno formiraju vlast na svim nivoima.

Izborne nepravilnosti. Pod izbornim nepravilnostima podrazumijevaju se izbornim i drugim zakonima zabranjenje aktivnosti koje su učinili politički subjekti, članovi organa za sprovođenje izbora i drugi u predizbornom i izbornom procesu u cilju ostvarivanja boljeg izbornog rezultata ili drugog interesa.

U tabeli 4 su podaci o zahtijevanim i procesuiranim izbornim nepravilnostima.

tabela 4

period	podnosilac	broj prigovora i žalbi				prihvaćeno	sankcije
		oik	cik	sud	tužil.		
imenovanje biračkih odbora	stranke kandidati	34	8	-	-	0,00%	0,00%
period prije predizborne kampanje	stranke sl.dužnost	-	12	-	-	25,00%	25,00%
period predizborne kampanje	stranke građani nvo	43	24	4	-	19,35%	6,45%
period izborne šutnje	stranke građani	20	9	3	-	0,00%	0,00%
izborni dan	stranke građani	141	11	1	-	1,42%	0,00%
period nakon izbora	stranke	-	87	23	-	8,60%	0,00%
ukupno		238	151	31	-	8,82%	2,52%

izvor podataka: centralna izborna komisija.

Na osnovu praćenja ovih i prethodnih izbora utvrđeno je postojanje ozbiljnih nepravilnosti koje izbore čine uglavnom nepoštenim, a koje organi za sprovođenje izbora i tužilaštva najčešće ne sankcionišu. U predizbornom, izbornom i poslijeizbornom periodu registrovani su (1) nedozvoljeno oglašavanje prije početka predizborne kampanje, (2) oglašavanje na nedozvoljenim mjestima, (3) podmićivanje birača, (4) glasanje u ime odsutnih, (5) dopisivanje direktnih glasova kandidatima, (6) činjenje nevažećim glasačkih listića, (7) nedostavljanje i lažiranje imovinskih kartona i (8) nedostavljanje i lažiranje troškova predizborne kampanje. Prijavljeni troškovi predizborne kampanje nekoliko su puta veći od stvarnih, jer stranke ne registruju troškove koji su finansirani iz sredstava koja su obezbijedena na nezakonit način. Glasanjem u ime odsutnih poveća se oko 5% izlaznost i izborni rezultat nekih stranaka, a dopisivanjem direktnih glasova utiče se na izbor preko 1/3 kandidata. Na ovim izborima povećan je broj nevažećih glasačkih listića u odnosu na izbore 2006. godine. Nevažećih glasačkih listića bilo je 5,6% za NSRS, 5,7% za predsjednika RS, 6,8% za Parlament FBiH i članove državnog predsjedništva birane u FBiH, 7,1% za Parlament BiH u FBiH, 7,4% za Parlament BiH u RS i 9,9% za člana državnog predsjedništva biranog u RS.

Organi za sprovođenje izbora procesuiraju manje od 10% nezakonitosti u predizbornom, izbornom i poslijeizbornom periodu, a tužilaštva manje od 1% izvršenih krivičnih djela u ovoj oblasti. Posebno je zabrinjavajuće što su lokalne izborne komisije i birački odbori stranački organi, što lokalne izborne komisije tolerišu većinu nezakonitosti u predizbornom i izbornom periodu i što većina biračkih odbora ili njihovih članova radi nezakonito na dan izbora. U periodu pred imenovanje biračkih odbora registrovani su slučajevi da manje stranke i nezavisni kandidati prodaju članstvo u biračkim odborima većim strankama.

Konstituisanje zakonodavne i izvršne vlasti. Nakon proglašenja izbornih rezultata započele su stranačke aktivnosti na dogovaranju parlamentarne većine i konstituisanju zakonodavne i izvršne vlasti na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. U prvoj fazi stranačkog dogovaranja uspostavljena su 3 dvostranačka bloka i dogovoreno je uspostavljanje vlasti u RS od iste vladajuće strukture iz prethodnog mandata. Prvo su postizbornu saradnju dogovorile SDP i SDA, zatim SNSD i SDS i na kraju HDZBiH i HDZ1990. Blok SDP i SDA čine stranke koje su dobile najviše bošnjačkih glasova, blok SNSD i SDS čine stranke koje su dobile najviše srpskih glasova i blok HDZBiH i HDZ1990 čine stranke koje su dobile najviše hrvatskih glasova. Blok SDP i SDA i blok HDZBiH i HDZ1990 formirani su sa ciljem konstituisanja vlasti na sva 3 nivoa, dok je blok SNSD i SDS formiran za konstituisanje vlasti na državnom nivou. U ovoj fazi SDP je pripremio platformu o programskoj saradnji koju su prihvatile SDA, HSP i NSRzB, a propao je pokušaj da je prihvate HDZ1990, SDS i još neke stranke.

U drugoj fazi konstituisana je vlast u RS i nekoliko kantona. SDP i SDA su zagovarale konstituisanje vlasti na kantonalnom, federalnom i državnom nivou prihvatanjem platforme o programskoj saradnji, dok su HDZBiH i HDZ1990 zagovarale učešće u vlasti na osnovu izbornog legitimiteta hrvatskih birača. SNSD i SDS su davale podršku hrvatskom stranačkom bloku i čekale postizborni rasplet na kantonalnom i federalnom nivou vlasti. Na kraju je konstituisan predstavnički dom i nepotpuni dom naroda federalnog parlamenta i izabrani federalna vlada i predsjednik i podpredsjednici ovog entiteta, čije su konstituisanje i izbor osporila dva HDZ. Odluku Centralne izborne komisije o nezakonitosti izbora federalnih institucija vlasti suspendovao je visoki predstavnik, nakon čega se odustalo i od prijedloga za ocjenu ustavnosti. Nakon više od 200 dana od održanih izbora, očekuje se završetak konstituisanja federalnih i državnih institucija vlasti.

Entitetska vlast u RS. Skupštinsku većinu i vladu formirao je SNSD sa DNS i SP, koji su bili vladajuća struktura i u prethodnom mandatu. Narodna skupština RS konstituisana je 15. novembra 2010. godine, a nova vlada izabrana je 28. decembra 2010. godine. Konstituisanje institucija vlasti u RS završeno nakon 88 dana od održanih izbora. Izbor predsjednika vlade osporio je bošnjački klub u vijeću naroda, tako da je nova vlada preuzela dužnost poslije odluke Ustavnog suda RS 31. januara 2011. godine. Zbog kontinuiteta i homogene vladajuće strukture nije bilo problema i gubitka vremena na dogovaranju konstituisanja vlasti, izuzimajući

postupak za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa koji je pokrenuo bošnjački klub u vijeću naroda. Vladajuća struktura u RS programski je homogena, jer su im programska obećanja identična ili bliska. Nema suprotstavljenih programskih obećanja, tako da se u ovom entitetu može očekivati stabilnost vlasti u naredne 4 godine. Potpunije ispunjavanje programskih obećanja teško je očekivati, s obzirom na iskustva iz prethodnog mandata, kada je ista vladajuća struktura ispunila u potpunosti samo 12% svojih obećanja.

U svojim izbornim programima vladajuće stranke u RS imaju politička u užem smislu, ekonomska i socijalna obećanja. Politička obećanja u užem smislu su ustavne promjene, očuvanje i jačanje pozicije RS, međunarodna saradnja, borba protiv kriminala, bolja javna administracija, bolja javna potrošnja, bolje pravosuđe, bolji poreski sistem i bolja zaštita životne sredine. Ekonomska obećanja su ekonomski razvoj, lokalni razvoj, privatizacija, razvoj energetike, razvoj industrije, razvoj saobraćaja, razvoj poljoprivrede, razvoj vodoprivrede, razvoj šumarstva, razvoj turizma i bolje upravljanje javnim preduzećima. Socijalna obećanja su bolja socijalna zaštita, bolja penziona zaštita, bolja zdravstvena zaštita, bolje obrazovanje, bolji položaj mladih, razvoj sporta i razvoj kulture.

Program vlade RS uglavnom je usklađen sa izbornim programima vladajućih stranaka, uz napomenu da u vladinom programu nema obećanja iz oblasti željezničkog, riječnog i vazdušnog saobraćaja, šumarstva, sporta i mladih, koja postoje u stranačkim obećanjima. Vladin program prilično je heterogen, kada se radi o preciznosti i mjerljivosti obećanja. U programu vlade 16% obećanja je potpuno precizno i mjerljivo, 78% obećanja je nedovoljno precizno i mjerljivo i 6% obećanja je potpuno neprecizno i nemjerljivo. Obećanje o boljem prostornom uređenju samo je usput spomenuto u vladinom programu, a obećanje o nastavku neselektivne i pooštrene borbe protiv kriminala i korupcije djeluje neozbiljno, ako se ima u vidu da istinske borbe protiv kriminala do sada nije bilo. U vladinom i stranačkim programima postoje kontradiktorna obećanja o pristupanju NATO, referendumskom izjašnjavanju i demilitarizaciji.

Kada bi obećanja iz programa vlade RS bila potpuno ispunjena, onda bi za 4 godine građani imali jaču poziciju RS, evropske standarde, bolju regionalnu saradnju, manje kriminala, manje zaposlenih u javnoj administraciji, manje budžetske troškove, bolje upravljanje prostorom, bolje zaštićenu životnu sredinu, razvojnu javnu potrošnju, bolju naplatu javnih prihoda, godišnje investicije od 20% BDP, smanjenu nezaposlenost, bolju pokrivenost uvoza izvozom, ukinute administrativne barijere za poslovanje, nove energetske resurse, veće učešće industrijske proizvodnje u BDP, smanjen uvoz poljoprivrednih proizvoda, izgrađeno 150 km autoputeva, bolju zaštitu od poplava, razvijeniji turizam, napredak u lokalnom razvoju, smanjenu depopulaciju iz ruralnih područja, restrukturirana javna preduzeća sa boljim rezultatima poslovanja, smanjeno siromaštvo, reformisan penzioni sistem i veće penzije, javno zdravstvo sa novim sistemom plaćanja, uslugama i kapacitetima i razvijenije obrazovanje, nauku i kulturu.

Očekivanja građana od nove vlasti u RS utvrđena su anketnim istraživanjem na manjem reprezentativnom uzorku. U tabeli 5 prikazana su očekivanja građana za rješavanje konkretnih problema po redosljedu prioriteta na osnovu iskazanog interesa. Očekivanja građana dovedena su u vezu sa programskim obećanjima i procjenom njihove ostvarivosti.

tabela 5

rb	očekivanja građana	programska obećanja	ostvarivost
1	smanjenje nezaposlenosti	otvaranje novih radnih mjesta, podsticaji za zapošljavanje	izuzetno mala
2	ekonomski razvoj	investicije 20% bdp, povećan izvoz, razvoj energetike, industrije, poljoprivrede, saobraćaja, vodoprivrede i turizma, razvojna javna potrošnja	izuzetno mala
3	bolja zdravstvena zaštita	reforme, nove usluge, novi sistem plaćanja, izgradnja novih objekata	izuzetno mala
4	bolja socijalna zaštita	pravedan sistem raspodjele, smanjenje siromaštva, pomoć najugroženijim, briga o boračkim i povratničkim kategorijama	izuzetno mala
5	borba protiv kriminala	pooštrena neselektivna borba protiv kriminala i korupcije	nikakva
6	bolja penziona zaštita	reforma, usklađivanje penzija	izuzetno mala
7	izgradnja autoputeva	autoputevi banjaluka-gradiška i banjaluka-doboj, most na savi kod gradiške, brzi put banjaluka-klašnice, tunel čemerno	mala
8	bolje obrazovanje	povećanje nivoa obrazovanosti, upisna politika usklađena sa tržištem, osavremenjavanje nastave, informatizacija, razvoj predškolskog obrazovanja, obuhvat svih osnovnim obrazovanjem, rangiranje visokoškolskih ustanova, ulaganje u deficitarna zanimanja	mala
9	razvoj sela i poljoprivrede	revitalizacija ruralnih područja, zaustavljanje depopulacije, povećanje poljoprivredne proizvodnje i izvoza, stabilno tržište, smanjenje troškova ishrane	izuzetno mala
10	zaštita nacionalnog interesa	neće se dozvoliti centralizacija i ustavna prekompozicija	velika
11	brže evropske integracije	usklađivanje sa standardima eu, povećanje konkurentnosti privrede, referendum o članstvu u	mala

		nato	
12	bolja javna administracija	povećanje modernizacija, troškova, racionalizacija zaposlenih	efikasnosti, smanjenje broja
13	pomirenje	-	mala
14	bolje upravljanje prostorom	odgovornije korištenje prostora	izuzetno mala
15	bolja zaštita životne sredine	čisti razvoju, uništavanja i zagađivanja životne sredine	nikakva
16	razvoj sporta	-	izuzetno mala
17	razvoj nauke	strategija naučnog i tehnološkog razvoja, podrška inovacijama	nikakva
18	razvoj kulture	unapređenje kulture	izuzetno mala

Vladinim programskim obećanjima pokriveno je 89% očekivanja građana ovog entiteta, uz napomenu da je polovina očekivanja programski pokrivena nedovoljno ubjedljivo ili nikako. Za građane u RS u vrhu prioriteta su ekonomska, a zatim socijalna i politička očekivanja. Na osnovu ubjedljivosti, dovoljnosti i kredibilitnosti vladinih programskih obećanja izvršena je procjena ostvarivosti očekivanja građana. Za 17% očekivanja građana procijenjena je nikakva, za 56% izuzetno mala, za 22% mala i za 5% velika ostvarivost. Razlika između očekivanja građana i procjene ostvarenosti vladinih programskih obećanja, mogla bi biti značajno veća za četiri godine, kada bude poznato učinjeno i ispunjeno.

Entitetska vlast u FBiH. Parlamentarnu većinu i vladu formirali su SDP, SDA, NSRzB i HSP. Predstavnički dom federalnog parlamenta konstituisan je 9. marta 2011. godine, a nepotpuni dom naroda 17. marta 2011. godine. Federalna vlada izabrana je 17. marta 2011. godine, a istog dana izabrani su predsjednik i podpredsjednici FBiH. Konstituisanje federalnih institucija vlasti završeno nakon 167 dana od održanih izbora. Nešto bolje ispunjavanje programskih obećanja vladajućih stranaka u FBiH u odnosu na prethodni mandat može se očekivati, s obzirom da se u novoj vladajućoj strukturi nalaz jedna, odnosno dvije političke stranke koje imaju ili bi trebale imati ambicije da budu uspješnije u vršenju vlasti.

U svojim izbornim programima vladajuće stranke u FBiH imaju politička u užem smislu, ekonomska i socijalna obećanja. Politička obećanja u užem smislu su ustavne promjene, bolje zakonodavstvo, bolja javna uprava, bolje pravosuđe, bolji poreski sistem, bolje upravljanje prostorom, bolja zaštita životne sredine, borba protiv kriminala, revizija privatizacije, vraćanje oduzete imovine, jačanje povjerenja među narodima i istina o ratu. Ekonomska obećanja su ekonomski razvoj, makroekonomska i monetarna stabilnost, bolje bankarstvo, razvoj energetike, razvoj industrije, razvoj poljoprivrede i sela, razvoj saobraćaja, razvoj turizma i bolje upravljanje javnim preduzećima. Socijalna obećanja su bolja socijalna zaštita, bolja penziona zaštita, bolja zdravstvena zaštita, bolja zaštita porodice i mladih, bolje

obrazovanje, razvoj kulture, razvoj sporta, razvoj nauke i povratak prognanih i raseljenih.

Kada bi obećanja iz izbornih programa vladajućih stranaka iz FBiH bila potpuno ispunjena, onda bi za 4 godine građani ovog entiteta imali promijenjen ustav, bolje zakonodavstvo, bolju javnu upravu, bolje pravosuđe, znatno manje kriminala, oduzetu nezakonito stečenu imovinu, manje i pravednije poreze, bolju javnu potrošnju sa naglašenom razvojnom komponentom, revidiranu privatizaciju, bolje upravljanje prostorom, bolje zaštićenu životnu sredinu, ubrzan ekonomski razvoj sa godišnjim rastom BDP od 10%, rast zaposlenosti 5% godišnje i smanjenu nezaposlenost, monetarnu i makroekonomsku stabilnost, bolje bankarstvo, pokrivenost uvoza izvozom 65%, razvijeniju industriju, izgrađene nove elektroenergetske kapacitete i povećanu proizvodnju električne energije za dva puta, razvijeniju poljoprivredu i selo, veće podsticaje u poljoprivredi, izgrađenih novih 140 km putne infrastrukture sa najmanje 76 km novih autoputeva, obnovljenu i elektrificiranu željezničku infrastrukturu, restrukturirana i bolje upravljana javna preduzeća, bolju socijalnu zaštitu, veće penzije koje iznose najmanje 50% prosječne plate, bolju zdravstvenu zaštitu za sve građane sa mogućnošću izbora ljekara i lijekova, bolje obrazovanje sa povećanim upisom, novim programima i većom budžetskom podrškom, razvoj nauke finansiran sa 2% budžeta, razvijeniju kulturu, razvijeniji sport i povratak svih registrovanih izbjeglih i raseljenih.

Očekivanja građana od nove vlasti u FBiH utvrđena su anketnim istraživanjem na manjem reprezentativnom uzorku. U tabeli 6 prikazana su očekivanja građana za rješavanje konkretnih problema po redosljedu prioriteta na osnovu iskazanog interesa. Očekivanja građana dovedena su u vezu sa programskim obećanjima i procjenom njihove ostvarivosti.

tabela 6

rb	očekivanja građana	programska obećanja	ostvarivost
1	smanjenje nezaposlenosti	rast zaposlenosti 5% godišnje, smanjenje nezaposlenosti 2%	izuzetno mala
2	ekonomski razvoj	rast bdp 10% godišnje, makroekonomska i monetarna stabilnost, direktna strana ulaganja 3 milijarde KM, milijardu za podsticaje, pokrivenost uvoza izvozom 65%, bolja poreska politika, novi energetske kapaciteti, povećana proizvodnja električne energije 2 puta, razvoj industrije, poljoprivrede, saobraćaja i turizma, restrukturisana i bolje upravljana javna preduzeća	izuzetno mala
3	bolja zdravstvena zaštita	reforma zdravstvenog sektora,	izuzetno mala

		zdravstvena zaštita za sve građane, dopunsko i privatno osiguranje, mreža referalnih centara, unapređenje upravljanja ustanovama, izbor ljekara, bolje liste lijekova, smanjenje čekanja, savjet za zdravstvo, udruženje pacijenata	
4	borba protiv kriminala	jačanje institucija, preuređenje tužilaštava, oduzimanje nezakonito stečene imovine, unapređenje sistema javnih nabavki, strožije kazne i reduciranje instituta nagodbe, borba protiv terorizma	izuzetno mala
5	izgradnja autoputeva	izgradnja 140 km putne infrastrukture, od čega 76 km autoputa	i mala
6	bolja penzionara zaštita	reforma penzionog sistema, penzije 50% u odnosu na prosječnu platu, obeštećenje penzionera zbog pogrešne primjene zakona, vraćanje domova penzionera	izuzetno mala
7	bolje obrazovanje	reforma obrazovanja, novi planovi i programi, povećanje upisa u srednje škole i fakultete, obavezno srednje obrazovanje i matura, stipendije, besplatan prevoz, uvođenje predmeta kultura religija, objedinjavanje podijeljenih škola	mala
8	bolja socijalna zaštita	bolji zakoni, nove institucije, bolja zaštita invalidnih lica, bolja zaštita boraca, bolja zaštita porodica i djece, povoljni krediti za samozapošljavanje,	izuzetno mala
9	zaštita nacionalnog interesa	zaštita bošnjačke i islamske imovine, sprovođenje odluke o konstitutivnosti naroda prilikom zapošljavanja, standardizacija bošnjačkog jezika	izuzetno mala
10	razvoj sela i poljoprivrede	veći podsticaji razvoju	izuzetno mala

		poljoprivrede i sela, smanjenje nepotrebnog uvoza, bolje upravljanje šumama	
11	bolja javna administracija	reforma javne administracije, efikasnija revizija	mala
12	razvoj sporta	sistemska finansiranje, podrška talentima, sportska infrastruktura, razvoj školskog sporta	mala
13	razvoj kulture	kulturna politika, novi zakoni, jačanje institucija, podsticaji za ulaganja u kulturu	mala
14	bolja zaštita životne sredine	unapređenje zaštite životne sredine, ekološki prihvatljive tehnologije, kantonalni planovi, unapređenje monitoringa, bolje upravljanje otpadom	izuzetno mala
15	bolje upravljanje prostorom	jačanje institucija za prostorno planiranje, novi prostorni planovi, nova zemljišna politika	nikakva
16	brže evropske integracije	ispunjavanje evrointegracijskih uslova, usklađivanje propisa	mala
17	završetak povratka	povratak svih registrovanih prognanih i raseljenih	izuzetno mala
18	pomirenje	jačanje povjerenja, istina o ratu	nikakva

Programskim obećanjima vladajućih stranaka u FBiH pokriveno je 100% očekivanja građana ovog entiteta, uz napomenu da je 44% očekivanja programski pokriveno nedovoljno ubjedljivo. Za građane u FBiH u vrhu prioriteta su ekonomska, a zatim socijalna i politička očekivanja. Na osnovu ubjedljivosti, dovoljnosti i kredibilnosti programskih obećanja vladajućih stranaka u FBiH izvršena je procjena ostvarivosti očekivanja građana. Za 11% očekivanja građana procijenjena je nikakva, za 56% izuzetno mala i za 33% mala ostvarivost. Razlika između očekivanja građana i procjene ostvarivosti programskih obećanja vladajućih stranaka u FBiH, mogla bi biti i veća za četiri godine, kada bude poznato učinjeno i ispunjeno.

Državna vlast. Na državnom nivou nije poznata parlamentarna većina i još uvijek nije završeno konstituisanje državnog parlamenta i izabran savjet ministara. Ako bi se procjenjivao stranački sastav nove vladajuće strukture na državnom nivou, onda bi nju najvjerojatnije mogle činiti SDP, SNSD, SDA, SDS, HDZBiH i HDZ1990.

U svojim izbornim programima pretpostavljene vladajuće stranke na državnom nivou imaju politička u užem smislu, ekonomska i socijalna obećanja. Politička obećanja u užem smislu su ustavne promjene, bolje zakonodavstvo, brže evroatlanske integracije, bolja javna uprava, bolje pravosuđe, bolji poreski sistem, bolja zaštita životne sredine, borba protiv kriminala, vraćanje oduzete imovine, jačanje povjerenja među narodima i istina o ratu. Ekonomska obećanja su ekonomski razvoj, makroekonomska i monetarna stabilnost i bolje bankarstvo. Socijalna obećanja su državna penziona zaštita, državna zdravstvena zaštita, državno ministarstvo obrazovanja, sistemsko finansiranje državnog sporta i povratak 135000 prognanih i raseljenih.

Kada bi obećanja iz izbornih programa pretpostavljenih vladajućih stranaka na državnom nivou bila potpuno ispunjena, onda bi za 4 godine građani imali promijenjen ustav, bolje zakonodavstvo, BiH kao člana NATO i kandidata za člana EU, unaprijeđene odnose sa susjedima, bolju javnu upravu, bolje pravosuđe, znatno manje kriminala, oduzetu nezakonito stečenu imovinu, manje i pravednije poreze, bolju javnu potrošnju sa naglašenom razvojnom komponentom, bolje zaštićenu životnu sredinu, vraćenu oduzetu imovinu, veće međunacionalno povjerenje, istinu o ratu, ubrzan ekonomski razvoj, monetarnu i makroekonomsku stabilnost, bolje bankarstvo, bolju penzionu zaštitu na državnom nivou, bolju zdravstvenu zaštitu na državnom nivou, državno ministarstvo obrazovanja, sistemsko finansiranje državnog sporta i povratak 135000 izbjeglih i raseljenih.

Očekivanja građana od nove vlasti na državnom nivou utvrđena su anketnim istraživanjem na manjem reprezentativnom uzorku. U tabeli 7 prikazana su očekivanja građana za rješavanje konkretnih problema po redoslijedu prioriteta na osnovu iskazanog interesa. Očekivanja građana dovedena su u vezu sa programskim obećanjima pretpostavljene paarlamentarne većine i procjenom njihove ostvarivosti.

tabela 7

rb	očekivanja građana	programska obećanja	ostvarivost
1	ekonomski razvoj	strategija ekonomskog razvoja bih, novi zakoni, državna agencija za bankarstvo, korištenje sredstava iz fondova eu, državno ministarstvo poljoprivrede, rast bdp, rast zaposlenosti, direktna strana ulaganja, bolja pokrivenost uvoza izvozom	izuzetno mala
2	bolja zdravstvena zaštita	zakonski okvir, državni fond osiguranja	nikakva
3	borba protiv kriminala	jačanje institucija, bolje pravosuđe, oduzimanje nezakonito stečene imovine, strožije kazne i reduciranje instituta nagodbe,	izuzetno mala

		borba protiv terorizma	
4	bolja penzionarna zaštita	državni zakon	nikakva
5	bolje obrazovanje	reforme, državno ministarstvo	nikakva
6	zaštita nacionalnog interesa	ustavne promjene, zaštita bošnjačke i islamske imovine, sprovođenje odluke o konstitutivnosti naroda prilikom zapošljavanja	mala
7	brže evropske integracije	kandidat za člana eu, član nato, član wto, ispunjavanje evrointegracijskih uslova	mala
8	bolja javna administracija	reforma, smanjeno učešće u javnoj potrošnji	mala
9	bolja zaštita životne sredine	državna agencija	izuzetno mala
10	razvoj sporta	sistemska finansiranje državnog sporta	izuzetno mala
11	završetak povratka	povratak 135000 prognanih i raseljenih	nikakva
12	pomirenje	jačanje međunacionalnog povjerenja, istina o ratu	nikakva

Programskim obećanjima vladajućih stranaka na državnom nivou pokriveno je 100% očekivanja građana, uz napomenu da je većina očekivanja programski pokrivena nedovoljno ubjedljivo. Za građane u vrhu prioriteta su ekonomska, a zatim socijalna i politička očekivanja. Na osnovu ubjedljivosti, dovoljnosti i kredibilnosti programskih obećanja pretpostavljenih vladajućih stranaka na državnom nivou izvršena je procjena ostvarivosti očekivanja građana. Za 42% očekivanja građana procijenjena je nikakva, za 33% izuzetno mala i za 25% mala ostvarivost. Razlika između očekivanja građana i procjene ostvarivosti programskih obećanja pretpostavljenih vladajućih stranaka mogla bi biti i veća za četiri godine, kada bude poznato učinjeno i ispunjeno.

Zaključna razmatranja. Analiza ovih izbora pokazuje da i dalje postoje ozbiljni problemi koji zahtijevaju sistemsku intervenciju koja bi izborima vratila demokratsku suštinu. U predizbornom, izbornom i poslijeizbornom periodu identifikovani su sledeći problemi:

- ⇒ deficit kredibilne stranačke alternative i izborne ponude koja bi obezbjedila izbor odgovornije, uspješnije i manje korumpirane vlasti,
- ⇒ sve prisutnije koruptivno ponašanje u predizbornoj kampanji i izborima koje niko ne sankcioniše i što izbore čini uglavnom nepoštenim,

- ⇒ uglavnom pristrasan i nezakonit rad stranačkih lokalnih izbornih komisija i biračkih odbora,
- ⇒ izborni rezultat koji pokazuje da uglavnom nema izgrađene kulture izbornog kažnjavanja i da građani dominantno glasaju sa stranke sa jednonacionalnim biračkim tijelom podržavajući suprostavljene programske koncepte, tražeći najboljeg političkog zaštitnika nacionalnog interesa ili glasajući u strahu da im „drugi“ ne izaberu vlast,
- ⇒ manjak odgovornosti i kapaciteta za uvažavanje realnih razlika, pregovaranje i pravljenje kompromisa,
- ⇒ nepostojanje ustavnog ili zakonskog roka za završetak konstituisanja zakonodavne i izvršne vlasti.

Korištene skraćenice: BiH (Bosna i Hercegovina), FBiH (Federacija Bosna i Hercegovina), RS (Republika Srpska), PrBiH (Predsjedništvo Bosne i Hercegovine), PSBiH (Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine), PFBiH (Parlament Federacije Bosne i Hercegovine), NSRS (Narodna skupština Republike Srpske), PiPRS (Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske), EU (Evropska unija), OHR (Office of the High Representative), EU (Evropska unija), NATO (Sjevernoatlanski savez), CIK (Centralna izborna komisija), OIK (Opštinska izborna komisija), m (mandat), KM (konvertibilna marka), SNSD (Savez nezavisnih socijaldemokrata), SDA (Stranka demokratske akcije), SBiH (Stranka za Bosnu i Hercegovinu), SDP (Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine), SDS (Srpska demokratska stranka), HDZBiH (Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine), HDZ1990 (Hrvatska demokratska zajednica 1990), BPS (Bosanska patriotska stranka), NSRzB (Narodna stranka radom za boljitak), PDP (Partija demokratskog progresa), HSP (Hrvatska stranka prava), NHI (Nova hrvatska inicijativa), SDU (Socijaldemokratska unija Bosne i Hercegovine), BOSS (Bosanska stranka), DNS (Demokratski narodni savez), DNZ (Demokratska narodna zajednica), SRS (Srpska radikalna stranka Republike Srpske), SP (Socijalistička partija), SBB (Savez za bolju budućnost), NS (Naša stranka), NSP (Nova socijalistička partija), DP (Demokratska partija), ASDA (A Stranka demokratske akcije), NDS (Narodna demokratska stranka), POSS (Posavska stranka), BHSD (Bosanskohercegovački slobodni demokrati), GROZD (Građansko organizovanje za demokratiju), RVI (ratni vojni invalidi), KM (konvertibilna marka), km (kilometar), USD (američki dolar).